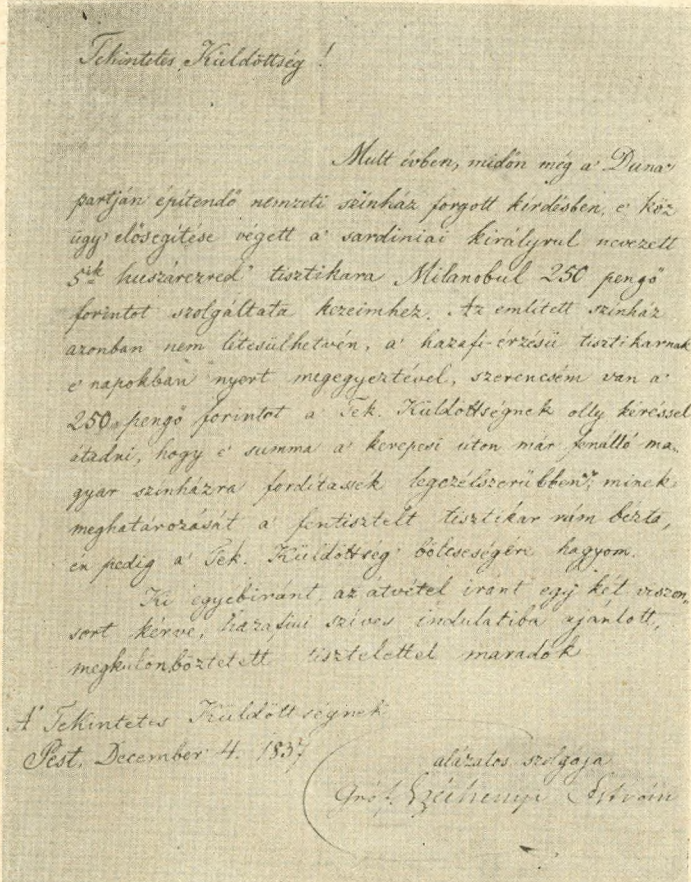

A „régí“ Nemzeti

Néhány nap óta a Rákóczi-út és Múzeum-köri ut sarkán szanaszét heverő téglarakások lesznek egyre magasabbak. Finom por száll a levegőben, csakány dőngeti a vastag falakat, az emberek, akiket arrafelé visz ügyes-bajos dolguk, megállanak egy pillanatra, meghámulják a dolgozó munkásokat, azután sietnek tovább, pár hét múlva meg bizonyosan ide is kikerül az az ismert pesti vászontábla, hogy „épület lebontásából visszamaradt törmeléket“ olcsó áron vásárolhat meg az, akinek éppen szüksége van a régi téglakra, kopott ajtófélfákra. A napszám mellett dolgozó munkások keze hetek alatt végez majd azzal az épülettel, amelynek létesítéséért évtizedekig harcolt, küzdött egy Nyáry Pál, egy Kazinczy Ferenc, pár hét múlva már nem lesz semmi nyoma a Magyar Nemzeti Játékszínek és a hatvani kapun kívül lévő hercegi major fundusán már csak pár darab ócska téglá emlékeztet azokra az időkre, amikor Kármán József megcsinálta az első játékszíni rendtartást, amelynek értelmében „nem engedtetik a férjfinek, hogy a fejer-személynek a száját csókolja a színpadon“ és „a férjfiak között való csókolódás a vígjátékokban izetlen“. Régen múlt esztendők küzdelmeinek eredménye tűnik el ennek a városnak utcáiról, nem hirdetik többé az ócska falak, minő küzdelmek árán sikerült hajlékot adni a magyar komédiának akkor, amikor itt, az ország fővárosában németül játszottak Thália papjai az „Arany-hattyuban“ éppen úgy, mint a rondellában, amikor 13 forint 30 krajcár dukált a német bérlőnek, ha egy napra átengedte a magyar „rongyos, felleghajtó garaboncoknak“ a deszkákat és nem akadt a hivatalos faktorok között senki, akinek hajlandósága lett volna ahhoz, hogy a „magyar játszó intézetnek a maga hazájában egy országlo nemzetet megillető állandóságot“ szerezzen. Szomorú esztendők historiájának épségben maradt emlékezete volt eddig ez a ma már rozszant épület, lelkes hazafiság, a fölébredt öntudat hordta össze a téglákat és a . . . közbiztonság érdekében hordják most halomra azokat.

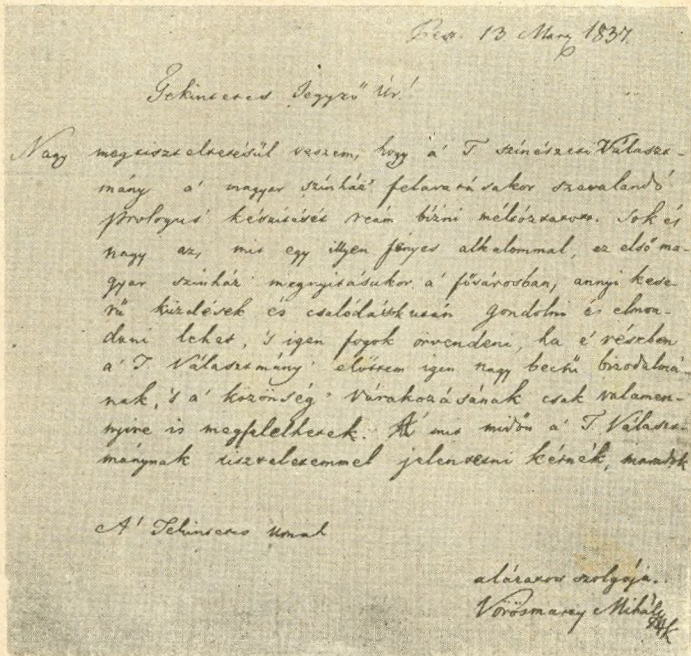
Nagy historiája van annak, miképpen keletkezett a Nemzeti Színház. Köteteket írtak róla, de újabb kö-

Gróf Széchenyi István levele a Nemzeti Színház építő küldöttségéhez, amelyben a milánói magyar huszárok 250 pengő forintját küldi a színház céjaira

tetek anyaga hever még mindig tekintetes és nemes Pest, Pilis és Solt törvényesen egybekapcsolt vármegyék archivumában. Régi, kopott írások, papirosukat megfakította, írásukat megszükkítette az idő, akik írták őket, vagy emlékoszlopot kaptak a kegyes utókor-tól, vagy elfeledve hevernek valahol messze, még csak nem is a hatvani kapu tájékán. Az írásokat fel' jedzé és megörzé Nyáry Pál, a nemes vármegye vicenotáriusa és ezek az írások most, hogy Kőszeghi Sándor vármegyei főlevéltáros kutatásai révén napvilágra kerültek, roppant érdekes mozzanatait elevenítik föl azoknak az időknek, amikor először lépett a lámpák elé Fánecy úr és Lendvayné asszony. Öt pengő forint volt akkor az ára a páholynak és a színlapon azt is megtudta a közönség, hogy „Jálics A. és társánál a vastuskónál, folyvást nagy rakhelye van a' legjobbféle külső országi boroknak a' legillendőbb áron“.

Meg kell nézni a nagy nap nyomtatott hirdetemnyét, az „Árpád ébredése“ színlapját, azután meg azt, amely a Pesti Magyar Színház második előadásáról megjelent és különös megfigyeléseket tehet a szemlélő. Az első napon öt pengő forint volt a páholy ára, a második napon már ugyanez nyolc pengő forintba került. Első napon még nem voltak hirdetések a színlapon, második napon már a Csalódások szereposztása mellett — még hozzá ékes német nyelven — azt is elolvashatta az érdeklődő, hogy a Váci-utcában minő szivárokat árul a „Tabakhandlung zum Magnaten“ és mikor érkezik meg Bécsből a Nádor gőzhajó. Az „Árpád ébredése“ még hetedfél óraker kezdődött, de a „Csalódások“ első fölvonásához már hét óraker hozzáfogtak. Laborfalvy Róza, Szentpéteri úr, Egressi Benjámin úr, Megyery úr, meg a többiek . . .

Vörösmarty Mihály levele Nyáry Pálhoz, Pest vármegye aljegyzőjéhez, amelyben megköszöni, hogy az első előadás prologusát vele íratják

Pesti magyar színház.
Augustus 22. 1847.

ÁRPAD ÉBREDÉSE

Előjáték a magyar színház megnyitása ünnepére. Vörösmartytól.

Arpad Szerelem Kális Szentábrahám Kis József Mátyás hölgy Mátyás Mátyás Mátyás Mátyás	Erdélyi ur László ur Egry Gyula ur László ur Herczeg assz. László ur Bartholoméus assz. Egry Gyula ur Szentábrahám assz. Szentábrahám ur Szentábrahám ur Molnár ur Dobos ur	Szepessy ur Ágás Fülöp Országh Országh Országh Országh Országh Országh Országh Országh Országh Országh Országh Országh	Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur Telepi ur
--	---	--	--

Ezt követi

BELIZÁR.

Szomorújáték 3 felvonásban. Schenk Elnád munkája. Fordította Kiss János.

János ur Belizár ur László ur Német ur Károly ur Gyula ur Almás ur Tudós ur Földművelő ur Benedek ur	Szerelem ur Mátyás ur Bartholoméus ur Fülöp ur Herczeg ur Egry Gyula ur Szentábrahám ur Szentábrahám ur Szentábrahám ur Szentábrahám ur	Benedek ur Tudós ur Földművelő ur Benedek ur Tudós ur Földművelő ur Benedek ur Tudós ur Földművelő ur Benedek ur	Szigligeti ur Egry Gyula ur László ur Károly ur Gyula ur Almás ur Tudós ur Földművelő ur Benedek ur Tudós ur
---	--	---	---

Bemenni ár peng. pénzben.

Földművelő 5 ft. — Második emeleti páholy 4 ft. — Első emeleti páholyok 3 ft. 30 kr. — Földművelő páholyok 1 ft. — Második emeleti páholyok 34 kr. — Földművelő páholyok 18 kr. — Második emeleti páholyok 10 kr. — Kétszemélyes 10 kr.

Kezdete hetefél órakor, vége 10-kor.

Az első színlap. Amikor még a Nemzeti Színház „Pesti magyar színház” volt

Három levél van az érdekes fasciculusban, az első színlapok mellett. Vörösmarty írta az egyiket, Nyáry Pálhoz címezte és nagy megtiszteltetésnek veszi ebben, hogy a t. Színészeti Választmány a magyar színház felavatásakor szavalandó prologus' készítését reá bízni méltóztatott. A második levél, — irodalomtörténeti szempontból ritka nagy az értéke! — Szigligeti Edét vallja szerzőjének. Ma már nem kapnak ilyen levelet a direktorok, de ma már nem is akad színpadi szerző, aki ilyen levelet ír. Igaz, hogy ez a levél is régien kelt... január 26-dikán 1839-ben.

... Tegnap adatott parodiám mély fájdalomra megbukott... írja Szigligeti Ede és szomorúan jegyzi meg, hogyha „a n. é. közönség kegyesen megbocsájtaná is, hogy paródiát és pedig rosszat írtam: én enmagamnak sohasem“. Ma, ha a közönség nem is bocsájt meg, a szerző... sohasem kegyetlen önmaga iránt. És Szigligeti még a honoráriumról is lemond, csak Thern urat kéri jutalmazni, aki a „zenét szerző“ és „akinek zenéjéhez egy szerencsésebb kék dolgozzék egészen új darabot“.

A legnagyobb magyar, Széchenyi István gróf írta a harmadik levelet. Négy hónappal a színház megnyitása után. Milánóból 250 pengő forintot kapott a sardíniai királyról nevezett huszárezred tisztikarától és ezt küldi el a tekintetes küldöttségnek. Akkor persze már készen volt a színház, de a pénzt ahhoz a tőkéhez csatolták, amely harmincöt év alatt a teatrum céljaira összegyűlt és végösszegben 157, 158 pengő forintot tett ki.

Akkor de nagy pénz volt ez, de sok volt a kétszázötven pengő forint, három huszas egy pengőre számítva. De sok téglá ára került ki belőle, de szépre kon-

struálták meg a Nemzeti Játékszín Arculatját és de sokáig rakták egymás fölé a téglákat a herceg Grassalkovits fundusán. Akkor... de régen volt ez és de-hogy gondoltak arra, hogy nem egészen nyolcvan év múlva már nem lesz meg sem az „Arany hattyú“, sem a rondella, a felleghajó garaboncoknak nem lesz már jó a színház és közönséges tótok csákánya alatt hullanak széjjel azok a falak, amelyek valamikor a nemzeti élet várát jelentették. *Paál Jób.*

Halálos szerelem

Elbeszélés

Irta KUN ANDOR

Nagyon eluntuk magunkat estére az idegen, kis városban. Megnéztünk már minden látnivalót: az emeletes városházát, a szabadságszoborra kinevezett kőbe öntött búsuló jurátust, az artézi kutat, az urasági kastélyt és az elhagyatott szateret. A vonatunk azonban, — még a mi derék vicinálisaink versenyében is páratlanul kényelmes alkalmatosság, — csak reggel indult, itt kellett agyonütni az éjszakát. Elnéztünk hát a színházba.

Jelmezes darabot adtak meglehetősen családi alapon. A direktor familiája adta ki ugyanis a szereplők javát anyaszínésznőtől naivaig fölfelé és hősszerelmes-től buffóig lefelé, sűgóstól, rendezőtől s karmesterestől együtt. Mert hihetetlenül szaporák ezek a mi derék vidéki nemzet-napszamosaink s csak a legelvetemedettebb rosszindulat vádolhatja meg őket azzal, hogy az egyke-rendszer hívei. Inkább a hétke-nyolcká és kilencki rendszeré. A teremtés végtelen bölcsességét dicsérei ellenben az, hogy minden direktor-csemete művész-talantum és nem ügyvéd, orvos vagy bankhivatalnok-talantum. Ezért telik ki egy direktor-családból majdnem egy szintársulat.

A jelmezes darabot kevésbé korhű, mint inkább dekoratív és színhatásokra törekvő leleményességgel rendezte a vándorlásra keseredett, falusi Reinhardt. Képviselve volt ott a rokokótól kezdve a tűzoltó-uniformisig és a Biedermayertől a stilizált méntelepi egyenruháig minden idők izlése. Egyszóval a társaság tipikus vidéki ripacsbanda volt, amilyen még ma is sok helyen koptatja a világot jelentő deszkákat jótékonyági és gyakran szubvenciók alapon a magyar kultúra dicsőségére. Elkényszeredett, szomorú emberek, akik lezültek idáig (vagy fölemelkedtek idáig) és a bohémság kopott köpenyében botorkálnak a „művészet“ e szegényszagu, tengődő, éhezésektől és pumpolásoktól tarka, céltalan országútján.

Városi embernek nem kis szórakozás ez és bizony jobban mulatunk, mint gyakran az Operában. Egyszerre azonban, ahogy a színpadra tekintettem, ijedten hőköltem vissza, a barátomra riadtam.

— Rosszul érzem magam, — mondtam, — gyérünk innen gyorsan.

— Csak maradjunk, — vágott vissza ő.

Istenem, mi lesz itt? A hideg futott végig rajtam. Belerázkódtam. Kábulva estem vissza a székre. Mi lesz még ma itt?!

*

Fiatalok voltunk mind a ketten. A barátom is, én is. Ő a felvidék egyik kedves kis katonavárosában önkénteskedett, én pedig akkor kezdtem a Báthoryban tanulni a pagátultimot és a gyakorlati váltójogot. Kemény gyerek volt már akkor is. Nyakas, magabizó, elszánt, kun fiú. Most is makacs még, kemény dereku, csak megsavanyodott egy kicsit és kesernyés lett, bár egyszer-egyszer feltör még belőle a régi hajthatatlan

Kalapmodellek özv. Pataky Lászlóné műterméből

energia, fanatizmus és vakon bizás. Most is nekimegy még egyszer-egyszer a falnak, ha megharagszik rá és vérző koponyával is azt esküszö, hogy erősebb a feje a falnál. Akad ilyen bolond ember néha okosban.

Legénykorában különösen ilyen volt. Nem lepett hát meg tőle semmi; az sem, amikor sürgőnyt hoztak tőle, hogy jöjjenek rögtön hozzá, akárhogy is, mert baj van.

Leutaztam legott. Amire megérkeztem, már a katonakórházban feküdt a fiú.

— Erős természet, vas szervezet, — dicsérte az orvos, — el sem ájult. Egy pillanatra sem vesztede el az eszméletét.

Pedig a golyó keresztül szaladt a bordái közt, hajszálnyira járt a szívtől. Szerencsére a revolver okosabb volt, mint ő: húzott egy kicsit. A fiú különben igen jól célzott.

Láthatólag szenvedett. Égette a sebláz. Vörös volt a homloka és csorgott róla a veríték. Pokoli módon égethette a seb, mintha millió izzó tű szurkálta volna azt a kis, piros pontot, ahol éppen csak egy golyócska futhat be, de egy egész élet költözhet ki.

Igyekezett mosolyogni, de csak végigvonaglott az arcán az a keserű, torz vonás, amely ráfagy, belejegeedik a bőrbe, mintha vésovel faragnák bele.

— Ne eresszétek hozzám az apámat, — kérlet a fiú, — nincs vele beszélni valóm.

Ráhagytam. Tudtam, hogy ha meg akarom puhítani, annál keményebb lesz. Mennél határozottabban bizonyítják be neki, hogy nincs igaza, annál inkább megbikacsolja magát.

— Hogy színészleányt akartam feleségül venni, — kinek mi köze hozzá? Utóvégre is nem a familiám feleségévé akartam tenni, hanem a magamévá. Hogy elleneztek — az az ő dolguk, de amit ezek csináltak, az elvetemültség. Megvontak tőlem minden garast, joguk volt hozzá, de hogy merték üldözni azt a szegény lányt, kiüzni a pozícióiból, csak hogy letörjék és letörjenek engem? Úgy gondolták: mit kezdhet egy garastalan katona egy helynelküli színészleánnyal . . .

Este eljött a lány. Szép lány volt. Erős csipőjű, kövérkés, szőke lány. Színpadra való, trikós szerepekben kívánatos szépség.

Zokogott. Folyton zokogott. Csendesen, unalmasan, meggyőződés nélkül. Mint ahogy az öreg, falusi, sirató nénikék szoktak, amikor érzik, hogy illik sírni. Látszott szegénykén, hogy jól esik neki a sírás, tetszeleg a megrázó és ujságba is kiírt szerencsétlenség pózában.

— Szegény, édes Pistám . . . El akartak tőled rabolni, de én kitarok veled a halálig, — tördelte zokogva.

A szegény beteg pedig, — az a kemény, vasból faragott, konok fiú — boldogan sirt bele a leány alkalmi zokogási jelenetébe.

— Nagy a baj, — súgta nekem az orvos, — ha csak ez a kiszámíthatatlan szívós, fiatal életerő nem segít, beállhat a katasztrófa. Az a bizonyos csoda, amelynek tudományos tételei vannak, csak mi nem ismerjük azokat és nevezzük végtelen tudatlanságunkban csodának.

És a csoda segített. A fiú megmenekült. Az apjával éveket nem békült meg. Sokat nyomorgott, sokat szenvedett, sohasem volt több kalandja. Savanyu ember lett.

*

Posti magyar színház.

Szerdán augusztus 23. 1937.

Csalódások.

Eredeti vígjáték 4 folyónásban. Kisfaludy Károlytól.

Színészek:

Graf Elemer Bárány Károly Készty László, fiatal örmény László, erdélyi tanoncs Elek, a fő, halogány László, fekete Károly, színpadi Miklós, színpadi Vilma, László társalkodója Tamás, kertész Anna, Elemer meny Péter, László meny	Fanny, az Szerdélyi sr. László társalkodó Magyar sr. László sr. Halogány meny. Kertész meny. Szerdélyi sr. Barabás meny. Kertész sr. Magyar sr. Erdélyi Sand sr.
--	---

A dráma történetét Elemer's László Károly írta.

1937. A' tiszta előadásban a magyar színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban.

Bemutató az új előadásban:

Felvezető: Károly Károly 8 ft. — Második előadás: Károly Károly 6 ft. — Harmadik előadás: Károly Károly 3 ft. 30 kr. — Felvezető: Károly Károly 1 ft. 30 kr. — Második előadás: Károly Károly 1 ft. 30 kr. — Felvezető: Károly Károly 1 ft. — Második előadás: Károly Károly 40 kr. — Károly Károly 40 kr.

A' pályázat a' színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban.

Készlete hét óráig, vége tíz óráig.

Hirdetések. (Anzeigen.)

Julius A. és társai a' színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban.

Dr. János és társai a' színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban.

Dr. János és társai a' színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban.

Dr. János és társai a' színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban, kivétel nélkül mindenütt Magyarországon, Magyarországon és a postai pályán a' magyar színházban.

Színház után beültünk vacsorázni a vendéglőbe. A nő, — aki a színpadon valami udvarhölgyfélét domborított, — az asztalunk felé libegett. Igazán nem volt hódító szépség már, festett arcú és kissé szegényes.

— Emlékeznek még rám? — kérdezte lágyan.

— Hogyne! Gondoskodtunk annakidején róla, hogy egyhamar el ne felejthessük egymást, — felelte a barátom.

— Parancsoljon. ide közénk, — invitáltam.

— Köszönöm. Vacsoráztak már?

— Most vacsorázunk. Tartson velünk.

— Pompás. Kitünően fogunk vacsorázni. A koszt ugyan egy kicsit zsíros és fűszeres, de hát ilyen a magyar koszt minden kis helven.

— Ajánlom a párolt libamellet, — kínálta a barátom, — elsőrangú volt.

— Helyes. — felelte a nő, — utána ízes palacsinta, egy kis sajt és gyümölcs. Ez itt lukullusi lakoma.

Ónagvságának hála istennek kitünő volt az étvágva. A bor is izlett neki. Később pezsgőt bontattunk és igen jól elvertük az időt.

A művésznő ragyogó humorral csevegte el a kóbor színészelet rózsás kalandozásait. Amikor nincs gázsi, nincs hitel, vékonypénzüek a kisváros gavallérai és viszontagságos a hiányos budgetü vándorlás.

Hajnalig együtt voltunk. Igen diszkréten ki is segítettük kedves társnönket állandósított pillanatnyi pénzzavarából, amiért ő igen hálás volt. Nagyon barátságosan búcsúztunk el tőle. Általában jól sikerült, kedves este volt.

Reggel, mikor kikocsiztunk az állomáshoz, szembejött barátnönk egy fiatalember karján. Gazdasági ispánféle lehetett. Eröteljes, robusztus, piros arcú óriás, jóval fiatalabb a művésznönél.

A nő barátságosan lengette zsebkendőjét felénk, mi is bizalmas barátsággal emelgettük kalamunkat, az ispán pedig mérges szemeket vetett ránk. Elborult az arca, morgott is dühében valamit. Láthatólag indulatba hozta ez a föltünően intim, gvanús integetés.

Bizonyára elöntötte szegénnyt a féltékenvség keserü dühe. Féltékeny volt a pesti idegenekre. Vajjon a barátomra-e vagy én rám?